

„Csikágó” városrész

Külső-Erzsébetvárosban, vagyis a Damjanich utca – Aréna út (ma: Dózsa György út) – Csömöri út (ma: Thököly út) – Rottenbiller utca által bezárt területen kezdetben konyhakertek és káposztaföldek voltak.

A Damjanich utca 29-es számú telken, talán elsőként, épült fel 1866-ban a Magyar Gazdasszonyok Országos Egyesületének több mint száz leány befogadására alkalmas árvaháza, amelyet 10 évvel később kibővítettek. Szintén még az 1860-as évek végén épült fel pár telekkel odébb, a mai Damjanich utca 19-es szám alá az akkor még a lóvasút kiszolgálására létesült remíz-együttes (irodák, istállók, kocsiszín, műhely). Ez a két korai épület mostanra eltűnt az utcából – a ma is látható új villamos remíz épülete 1897-re lett kész.

Az első nagyobb szabású és ma is létező épületet 1876-77 között emelték errefelé. Ez az egykori Izraelita Siketnémák Budapesti Országos Intézetének kétemeletes, téglaburkolatos épülete volt a mai Bethlen téren. Az ezt követő fontosabb építkezés a Rottenbiller és a Bethlen utca között elhelyezkedő Állatorvostudományi Egyetem első hét épülete volt, amelyeket 1881-ben adtak át. Egy évvel később pedig már állt Káry Sámuel divatáru-kereskedőnek a klasszicista stílusú villája is a Dózsa György út 74. alatt. Az 1880-as évek közepén ezen az öt épületen kívül nem is igazán volt megtalálható más a térképen. Ezzel párhuzamosan részben már körvonalazódnak az utcahálózat első elemei is: feltűnik a Nefelejcs utca, bár ez akkor még csak a Damjanich utcától az István útig tartott.

A Murányi utca is rövidebb volt, ez a Thököly út és az István út között húzódott. A többi, ma is létező utcát viszont még nem jelölte a korabeli térkép, mivel csak néhány évvel később lettek meghúzva, illetve tovább vezetve. A ma is létező utcahálózattal igazából majd csak az 1890-es években készült térképeken lehet először találkozni.

A szabályos utcahálózatú, zömmel két-három emeletes, körfolyosós bérkaszárnnyákból álló lakónegyed alapvetően az 1880-as évek közepétől kezdve szűk negyed század alatt született meg.

Forrás: www.fimu.webnode.hu

Két ma is létező, Külső-Erzsébetváros kiépülésének klasszikus korszaka előtt, még az 1870-es első felében emelt egyemeletes lakóház a Damjanich utca 3. és 5. Ezen kívül még a Rottenbiller utca 21. is ebből a korból származik. Ezt a néhány korai előfutárt leszámítva az első, nagyobb tömbben felépült lakóházak a Nefelejcs utcában találhatóak. Itt az elsőként emelt ház 1886-ból származik – ez a 62-es számú telkeken álló óvoda földszintes épülete. Ezt követően az utca robbanásszerűen, lényegében röpké 10 év alatt ki is épült. Zömmel egyszerű homlokzatú és nagyrészt komfort nélküli, egy vagy két szoba-konyhás lakásokat tartalmazó bérházakat terveztek ide is, mint a környéken úgy általában. Ennél nagyobb, fürdőszobával is bíró lakások többnyire csak mutatóban készültek a házakban a tehetősebb bérlők számára. A Csikágó lakásállományának legnagyobb hányada az 1890-es években keletkezett. Bár például a három utcára is néző Hernád-udvar (Hernád utca 38-40) csak 1913 és 1916 között, míg egy másik óriási épület, az egykori Rákosi-udvar 1929-től magasodik a Bethlen téren. A negyed tehát távolról sem csak az 1896 és 1898 közötti 2 évben épült fel (mint ahogy ez sok helyen olvasható). Valószínűleg azonban ez az időszak lehetett a legtermékenyebb ezen a környéken is, mint Budapest szerte mindenütt, az új építkezések tekintetében.

A „klasszikus Csikágó” kiépülésekor a Rottenbiller utcában volt Walla József cementárúgyára, Walser Ferenc gép- és tűzoltógyárának harang- és ércöntödéje, valamint a Központi Tejcsarnok üzeme, később számos „kisvállalkozó” nyitott műhelyt itt. De nagy múltra tekint vissza a Garay téri piac is, amely fennállása óta a városrész élelmiszerellátását biztosító centrum volt. Bár a Csikágó nem erről az oldaláról híresült el, de területén több oktatási, vallási, kulturális vagy szociális intézmény épülete is megtalálható. Ilyen például a Rottenbiller, Dembinszky utca és István út között megépült Katolikus Legényegylet, a Regnum Marianum, az Izraelita Nőegylet népkonyhája és játszóháza, valamint Chevra Kadisa segélyező szervezet. A mozgófilm hazánkban való megjelenését követően hamar elterjedt, főként a főváros dinamikus fejlődő városrészében. Az első világháború kitörésekor hat mozi is működött a kerületnek ezen részén.

Ezen felül a színházak is hamar felfedezték maguknak a Csikágót. A leghíresebb a – ma már a XIV. kerülethez tartozó – Városligetben alapított, Fed-színházként emlegetett Budapest Színház volt. Az első – ténylegesen a Csikágóban lévő – színház a Rákóczi-udvarban nyílt meg Bethlen téri Színpad néven. A huzamosabb ideig moziként is funkcionáló színház ma Bethlen Téri Színház Közhasznú Nonprofit Kft-ként működik. A Csikágó elnevezés a legáltalánosabb vélemény szerint a városrész kialakulásához köthető, az 1884-ben megnyitott közlekedési csomópontként jelentős hatást gyakorló Keleti pályaudvar mögötti olcsó telkeken felépített új városrész olyan dinamikus tempóban épült, mint az amerikai Chicago. A névválasztás bűnözéshez kötése későbbi eredetű.